

Образложење Жирија Награде *Павле Васић* за 2023. годину

Жири Награде *Павле Васић* за 2023. годину радио је у сазиву историчара уметности: др Мирјане Глигоријевић Максимовић, председнице Жирија, проф. др Милана Попадића и мр Бојане Поповић.

На овогодишњи конкурс за доделу Награде, под покровитељством Министарства културе Републике Србије, стигло је седам радова:

1. **Миланке Берберовић**, *Сценски костим - Трагање*, Факултет примењених уметности, Београд 2022.
2. мр **Маре Јанакоче Грујић**, *Сто година од рођења арх. Богдана Богдановића (1922-2010)*, Центар ВАМ, Београд 2022.
3. **Александра Педовића**, *Organic Digital Art-In-Motion, COLORS II*, 2022.
4. др **Иване Симеоновић Ћелић**, **Милана Миловановића**, др **Ивана Р. Марковића**, и **Саве Поповића**, *Војин Симеоновић, архитекта и пилот*, Музеј Зептер, Београд, 2022.
5. **Оливере Стојадиновић** и **Оливере Батајић Сретеновић**, „Примењена уметност и дизајн: генеза једне термилошке поделе и питање њене оправданости“, *Уметност и наука у примени: искуство и визија* - зборник радова Друге међународне конференције Факултета примењених уметности, Универзитет уметности у Београду, Факултет примењених уметности, Београд 2022.
6. др **Милене Улчар**, *Парадокс тјелесног - реликвијари у Боји Которској од 17. до 19. вијека*, Универзитет у Београду – Филозофско факултет, Центар за визуелну културу Балкана, Београд 2022.
7. **Биљане Црвенковић**, *На стакленом путу: уметност стакла и репрезентација у Србији 1850–1950*, Музеј примењене уметности, Београд 2022.

Реч је о монографијама, изложбеним каталозима, тексту у зборнику и једном пројекту дигиталне уметности, делу Александра Педовића, које је изостављено из разматрања управо због његовог уметничког карактера, а не критичко-теоријског, како је прописано Правилником о дедели Награде *Павле Васић*.

Чланови Жирија изражавају своје задовољство пристиглим текстовима, којима се продубљују и синтетишу сазнања о областима, појавама, личностима и терминолошким питањима наше, и регионалне, примењене уметности. Тематски и стилски различити, сваки од пријављених радова представља специфично вредан допринос, указујући на нужност континуираног и систематског проучавања, али и неопходност савремених преиспитивања уобичајених модела тумачења веома разноврсних аспеката примењене уметности. У јакој конкуренцији, издвојила су се остварења Миланке Берберовић и Биљане Црвенковић. Заједничко им је широко познавање изабраних тема и аргументовано представљање у свој њиховој сложености, а у случају прве ауторке, педагога и уметнице, и преношење личног искуства и става.

Након детаљних разматрања, жири је овогодишњу Награда *Павла Васић* једногласно доделио Биљани Црвенковић за студијски каталог изложбе *На стакленом путу: уметност стакла и репрезентација у Србији 1850–1950*, која је новембра 2022. године отворена у Музеју примењене уметности.

Истраживања производних и занатско-уметничких карактеристика српског и увезеног стакла започеле су старије генерације музејских стручњака, које су и формирале респектабилне збирке, као и научници посвећени широј, културно-историјској проблематици. Биљана Црвенковић свој рад базира на тим достигнућима и наставља га својим импозантним мултидисциплинарним студијама. Она одлично познаје колекције стакла и одговарајућу документацију свих релевантних домаћих и иностраних музеја, као и оне, јавности недоступне, предмете који се налазе у државним резиденцијалним објектима. У садејству са истраживањем архивских фондова, стручних и новинских текстова из епохе којом се бави, као и актуелних студија, Црвенковић је пружила целовиту слику особености првих сто година произвођење стакла у Србији. Тиме њен рад превазилази уобичајене изложбене каталоге и сврстава се у научне монографске студије које представљају врхунска постигнућа кустоске праксе.

У хронолошком оквиру од средине 19. века, када се јављају прве идеје о покретању стакларске производње, до средине наредног столећа – велике прекретнице која ће уследити после Другог светског рата, Црвенковић анализира њене историјске и идејне контексте. У првом делу публикације, насловљеном *Национално и наднационално: држава, производња и естетика стакла*, представљају се друштвено-политичке

околности у којима долази до производње стакла у земљи, која настоји да ухвати корак са модернизацијским токовима Европе учећи и на примеру Османског царства у чијој је сфери утицаја дуго била. Аргументовано се указује на сложене аспекте тог дуготрајног процеса кроз који се Србија отворила за инострану технологију и стручњаке, почевши да ради и на успостављању школског система којим ће створити сопствене производне, занатске и уметничке кадрове. Посебна пажња посвећена је истраживању естетских модела домаће производње и излагању њених постигнућа на бројним међународним изложбама.

У другом делу публикације расправља се о односу утилитарног и идеолошког, сагледавајући га у светлу „дворске и репрезентивне културе“ и утврђивањем специфичности епохе Обреновића, Карађорђевића и почетака трајања Србије као дела југословенске републике. Заједничко им је уверење да су употребни и декоративни предмети од стакла, и других материјала, носиоци порука о националној прошлости и актуелном друштвеном тренутку. Ауторка анализира и како се ова појава рефлектовала на избор предмета од стакла у грађанским домовима.

Илустративни материјал публикације је пажљиво одабран и распоређен. Текст је пропраћен, ретко сачуваним, нацртима уметника и фотографијама кључних личности, призора рада у фабрикама као и дворских ентеријера. Посебан, последњи, део каталога доноси стотинак фотографија појединачних предмета из музејских и збирки Дворског комплекса и Државне управе.

Након *Закључних разматрања* и њиховог енглеског превода, следи *Библиографија* која показује колико је, заправо, о српском стаклу мало писано и то најчешће у оквиру других проблемских студија. Напоменимо да је оно једно од оних ретких области наше примењене уметности о којој професор др Павле Васић није писао.

Студијски каталог, и изложба, Биљане Црвенковић реализовани су 2022., коју су Уједињене нације прогласиле за Међународну годину стакла. Његова појава је пригодна, док његова вредност превазилази ефемерни карактер истицања значаја производње стакла за савремени свет. Он је трајан и поуздан „водич“ кроз једновековну историју стакларства у Србији и њене специфичности, сагледаних у оквиру ширег, европског контекста. Поред тога, рад Биљане Црвенковић је својеврсна, публикована, „ризница“ сачуваних остварења насталих на *стакленом путу* привредне и културне еманципације српског друштва, те,

коначно, сведочи и о томе како су и колико „крхки“ остаци прошлости неопходни за разумевање трајних вредности једне културе.

У Београду, 3. 3. 2023.

др Мирјана Глигоријевић Максимовић

проф. др Милан Попадић

мр Бојана Поповић